

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет технології виробництва і переробки продукції тваринництва
Кафедра технології виробництва продукції тваринництва

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи на здобуття ступеня вищої освіти

бакалавр

на тему: «Технологія вирощування коней новоолександрівської ваговозної породи в умовах філії ДКЗ №62 ДП «Конярство України»»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою Технологія
виробництва і переробки продукції тваринництва
спеціальності 204 Технології виробництва і
переробки продукції тваринництва
ступеня вищої освіти бакалавр
групи 204ТВППТбз41
Ковалевич Алла Юріївна
Керівник: Віктор Березницький
Рецензент: Іван Желізняк

Полтава – 2022 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ	5
1.1. Історія створення та характеристика новоолександрівської ваговозної породи	5
1.2. Сучасний стан та перспективи розвитку новоолександрівської ваговозної породи коней	10
1.3. Динаміка росту лошат новоолександрівської ваговозної породи	16
РОЗДІЛ 2. МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	19
2.1. Історія створення Дібрівського кінного заводу	19
2.2. Коротка характеристика господарства	23
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	29
3.1. Технологія вирощування коней ваговозних порід	29
3.1.1. Особливості годівлі підсисних лошат ваговозних порід	29
3.1.2. Вирощування відлучених лошат	33
ВИСНОВКИ	36
ПРОПОЗИЦІЇ	37
СПИСОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ	38
ДОДАТКИ	41

ВСТУП

У різні часи значення коней у сільському господарстві мало комплексний характер. Племінних коней використовують для створення нових та вдосконалення існуючих ліній та родин, які в подальшому відповідатимуть вимогам світових стандартів. Робочі коні використовуються як тяглова сила в приватних та фермерських господарствах з метою транспортування вантажів, обслуговування тваринницьких ферм та догляду за масивами лісів. Оптимальне співвідношення живої тягової та механічної сили, дозволяє ефективніше використовувати енергетичні ресурси країни. Коней досить часто утримують в реформованих колективних та особистих підсобних господарствах, що дозволяє зменшити вартість виконання господарських робіт.

Досить популярним стає використання коней в спортивних змаганнях з класичних видів кінного спорту, верхової їзди, туризму «в сідлі» та кінних ігор, що сприяє залученню великої кількості коней та збільшує попит на спортивних коней. Тому на сьогоднішній день економічно вигідно вирощувати коней спортивного і товарного призначення та експортувати їх у різні країни світу. Окрім цього верхова їзда широко використовується для оздоровлення, а коні стають засобом активного та повноцінного відпочинку.

В країнах Європи, окрім спорту коней використовують для виробництва м'яса, кумису, виробів із шкіри, та волосся, а також для потреб гуманної медицини. Кумис характеризується як цінний лікувальний та дієтичний продукт, що широко використовується в медичній практиці. Тому цінний молочний продукт, який виготовлений з непастеризованого молока кобил корисно споживати всіма верстами населення. Оскільки за хімічним складом та поживними властивостями кобиляче молоко подібне до жіночого, його раціонально використовувати при виготовленні дитячого харчування.

На сьогоднішній день в Україні виробництво кобилячого молока не відповідає попиту на нього, а використання його як сировину для дитячого

харчування збільшує його дефіцит. Збільшити виробництво кобилячого молока можливо досягти за рахунок вдосконалення існуючих порід, підвищення їх продуктивності, оптимізації умов утримання та годівлі, що дозволяють максимально реалізувати генетичний потенціал тварин.

У зв'язку з цими обставинами, метою кваліфікаційної роботи аналіз технології вирощування коней новоолександрівської ваговозної породи в умовах філії ДКЗ №62 ДП «Конярство України»

Виходячи з мети, завданнями дослідження було вивчити:

- особливості росту та розвитку лошат новоолександрівської ваговозної породи;
- технологію годівлі підсисних лошат новоолександрівської ваговозної породи в умовах ДКЗ №62;
- технологію вирощування відлученого молодняку новоолександрівської ваговозної породи в умовах ДКЗ №62.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, пропозицій, переліку інформаційних джерел і додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 44 сторінки комп'ютерного тексту. У тексті кваліфікаційної роботи розміщено 19 таблиць; додатку на чотирьох сторінках; перелік використаних інформаційних джерел містить 35 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Історія створення та характеристика новоолександрівської ваговозної породи

Капіталістичний спосіб виробництва, розвиток торгівлі та орного землеробства сприяє створенню та удосконаленню масивних порід коней, які характеризувались масивністю та здатністю перевозити великі вантажі, землеробське знаряддя та машини. За рахунок досвіду племінної роботи у верховому конярстві, першими у цій справі досягли успіху англійці. В Англії в XVIII ст. були створені шайрів, суффольків та клейдесдалів, в Бельгії – арденів та брабансонів, які зараз називаються бельгійською робочою породою коней, а у Франції – першеронів. Саме дані породи становлять основу світового ваговозного конярства та в створені 33 порід ваговозів, які існують сьогодні. В країнах Європи важливою сферою використання ваговозних коней є продуктивне конярство, розвиток якого підтримується та дотується державою [24]. Проміри та жива маса коней європейських ваговозних порід представлена в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Проміри та жива маса коней європейських ваговозних порід

Порода	Проміри, см			Жива маса, кг
	висота в холці	обхват грудей	обхват п'ястка	
Шайри	165-178	210-230	28-32	1000-1200
Клейдесдалі	165-172	190-220	26-28	700-900
Суффольки	160-170	190-210	22-24	800-900
Брабансони	160-172	210-220	25-27	1000-1100
Ардени	148-155	190-210	22-23	600-700
Першерони	158-172	205-215	22-24	800-990

Російський ваговоз - порода, що виведена шляхом складного схрещування, за рахунок відбору та підбору кращих коней даного типу, які утримувались в умовах надмірної годівлі, та інтенсивному їх використанні на сільськогосподарських роботах.

З метою одержання бажаного типу, для схрещування використовували місцевих коней України, арденів, першеронів, великих бельгійських ваговозів.

Для російської ваговозної породи характерними ознаками є хороші м'ясні якості та висока продуктивність, що дає змогу використовувати тварин цієї породи в продуктивному конярстві [33, 37].

З другої половини XIX ст., коли до Росії почали завозити дрібних ваговозних коней арденів, було розпочато роботу над створенням нової породи – російської ваговозної. Розведення проводили в чистоті на Хреновському і Чесменському кінних заводах та на фермі Петровської (тепер Московської) сільськогосподарської академії, та використовувались з метою поліпшення місцевих робочих коней [28]. З року в рік ардени набували великої популярності, оскільки вирізнялися високою роботоздатністю. Так вже в 1904 році їх почали розводити в 376 господарствах, а серед жеребців-плідників ваговозних порід державних заводських стаєнь вони становили 25,8%. З 1937 року типізоване поголів'я мало назву – російські ардени, а з 1952 року – російський ваговоз. На сьогоднішній день коні даної породи розповсюджені в господарствах центральної зони Росії та на південному Уралі. Селекційні роботи, щодо удосконалення породи проводяться в Куєдинському (Пермська область), Мстиславському (Білорусь), Красноармійському, Пермському кінних заводах. В Бельгії стара арденська порода перестала існувати, та була поглинута великою бельгійською робочою породою.

Під час племінної роботи з породою був створений великий масив племінних коней бажаного типу та виведені заводські лінії – Караула, Ларчика, Поденчика, Рубикона [29].

В 1895 році в Дібрівському кінному заводі було відкрите арденське відділення. До маточного складу деркульських кобил (з першеронською

кров'ю) було включено окремих арденських кобил з Чесменського заводу (доньки видатних жеребців Коровая, Голчана та База) та одна брабано-рисиста кобила. З початку під час схрещування використовували лише арденських жеребців Чесменського заводу (Баз, Куб, Колчан), згодом жеребців, що були вирощені на Дібрівському заводі, ліній – Базик та Караул [30].

Протягом кропіткої праці, на заводі були створені нові лінії, найвидатнішими представниками яких, були брати Бум та Брус від Баду та Брусники, жеребець Мутон та ардено-брабансонський жеребець Мальчик.

У результаті вдалого поєднання жеребців з кобилами закріпленого типу, Дібрівський завод створив свій тип ваговоза. Коні цього типу дрібніші, але з більшим розвитком широтних параметрів. В Дібрівському та Чесменському кінних заводах проводився суворий відбір за типом та виключенням з племінного складу більш крупних особин. В даному заводі були виведені основні представники відомих ліній – Караул та його нащадки. Створено нову лінію – Ларчика. У 1923 році ваговозні коні дібрівського типу були передані до Новоолександрівського кінного заводу Ворошиловградської області [32].

Ваговозних жеребців Новоолександрівського кінного заводу почали використовувати на племінних фермах колгоспів і радгоспів, з метою поліпшення місцевих робочих коней, продуктивність та роботоздатність яких була низькою. Поліпшене робоче поголів'я вирізнялося типом, калібром, екстер'єром та походженням. Закріплення ознак даного типу в Україні проводять розведенням помісей «в собі» та поглинальним схрещуванням з новоолександрівськими жеребцями. На жаль в роки Великої Вітчизняної війни поголів'я ваговозів на території України зменшилось на 2,7 млн коней, та на початок 1941 р. їх кількість становила 4,7 млн. голів [23].

В період відновлення ваговозного конярства, селекційна робота була продовжена у визначеному напрямі та до 1952 р. завод створив власний оригінальний тип ваговоза - невеликий, сухий, для якого характерний спокійний норв та хороші робочі якості. Затвердження даного типу ваговоза засвідчене наказом Міністерства радгоспів України за № 79 від 17 лютого 1972

р. Основним завданням селекційної роботи з бажаним типом даного поголів'я є перетворення оригінального внутрішньо-породного типу російського ваговоза на окрему породу [29].

З 1960 по 1997 р. було проведено відбір та підбір кращих новоолександрівських ваговозів за типом, екстер'єром та робочими якостями. Закріплення даних ознак відбувалось за рахунок використання чистопородного розведення, інбридингу на видатних за типом та роботоздатністю коней, перевірених ліній та родин. Обов'язковим моментом при введенні племінної роботи до 1990 р. було випробування коней. З метою приливання та освіження крові до Новоолександрівського кінного заводу час від часу завозили жеребців з кінних заводів Білорусі та Росії. Відбирали коней за типом, уникаючи при цьому спорідненого походження. Міністерством агропромислового комплексу України 9 листопада 1998 р. була затверджена перша вітчизняна порода ваговозів – новоолександрівська. Значний внесок при створенні даної породи зробила Кемарська М.С. – заслужений зоотехнік України, яка приділила улюбленій справі більше 40 років [18, 21].

Новоолександрівський ваговоз – дрібна порода коней, які мають міцну конституцію, енергійний урівноважений темперамент та високою роботоздатністю. Невибагливі до кормів, добре його засвоюють, та мають здатність зберігати вгодованість. За різних умов утримання плодючість кобили становить 85-90 лошат на 100 конематок. Виявлено, що в Новоолександрівському заводі кобила Кальона народила 19 лошат за 19 років. Середня тривалість заводського використання ваговозів становить 20-22 а іноді 25-27 років [22]. Коні даного типу були створені з метою виконання складних сільськогосподарських робіт, але добре виражені м'ясні і молочності ознаки, дозволяють використовувати їх в продуктивному конярстві. У чистопородних кобил даної породи середня молочна продуктивність становить 2400-2500 кг, а найбільшу кількість було одержано від кобили Лукошкі на фермі ВНДІ – 3109 л молока за 197 днів лактації. Проміри та жива маса коней ваговозних порід країн СНД представлені в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Проміри та жива маса коней ваговозних порід країн СНД

Порода	Проміри, см				Жива маса (жеребця; кобили), кг
	висота в холці	коса довжина тулуба	обхват грудей	обхват п'ястка	
Володимирська	162	168	198	23,5	810; 770
Литовська	156	161	191	22,7	670; 610
Радянська	159	166	197	23,0	780; 650
Російська	151	159	192	22,0	590; 560
Новоолександрівська	150	157	191	21,0	580; 550
Торійська	159	164	194	21,3	660; 520
Латвійська	158	165	194	21,5	670; 620

Новоолександрівські ваговози характеризуються скороспілістю, оскільки вже до 3 років в них майже закінчується розвиток. Використання племінних коней на сільськогосподарських роботах дає змогу знизити собівартість племінної продукції, та сприяє кращому відбору особин з відмінними робочими якостями і добрим характером. Новоолександрівські ваговози мають переваги серед інших ваговозів, що забезпечує їх використання як поліпшувачів робочих коней у різних зонах України. Серед мастей в даній породі переважають руда, рудо-чала та руда в сивині, рідко зустрічаються гніда та ворона [18, 28].

Головними критеріями відбору та підбору є крупність (до 155 см), типовість, плодючість, екстер'єр, довголіття, м'ясні та молочні показники, результатів випробувань. При поліпшенні породи використовують лише чистопородне розведення. В породі використовують як старі (відомі) — Караула, Капітена, Подьонщика, так і молоді лінії — Кокетлівого, Газона, Стіля, Тантала, Лазутчика, а також 16 родин, найвідомішими серед яких є потомки Травкі, Найди, Кальноної, Тунгускі, Троянди, Бруснікі та ін. Новоолександрівську породу вирощують в 20 областях України, елітне поголів'я якої зосереджене на Новоолександрівському, Лимарівському, Дібрівському та Лозівському кінних заводах та в 41 племрепродукторі [31].

Показники роботоздатності коней деяких ваговозних порід представлена в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3.

Роботоздатність коней деяких ваговозних порід

Порода	Вид випробування			
	доставка вантажу на відстань 2 км, хв.с		Тяглова витривалість, м	Максимальне тяглове зусилля, кг
	риссю, тяглове зусилля 50 кг	кроком, тяглове зусилля 150 кг		
Володимирська	4.34,4	12.24,0	1494,1	820
Литовська	4.45,0	13.20,0	1560,9	860
Радянська	4.53,0	11.51,8	2131,2	851
Російська	5.20,4	14.21,2	1184,7	869
Новоолександрівська	5.20,4	15.21,9	1138,2	851
Торійська	4.44,9	13.21,5	1238,7	880
Латвійська	4.36,8	13.40,7	1537,5	945

1.2. Сучасний стан та перспективи розвитку новоолександрівської ваговозної породи коней

Новоолександрівський ваговоз є однією з найбільш цінних порід в Україні та займає IV місце за чисельністю племінного ядра. Даний ваговоз відмінно пристосований до різних господарських та кліматичних умов. Особливістю даної породи є гармонійний тип тілобудови, невибагливість, довготривалість використання та висока репродуктивна здатність.

У 2013 році чисельність племінного поголів'я новоолександрівської ваговозної породи в Україні становить 457 голів, з яких 19 жеребців-плідників, 175 конематок та 263 голів молодняку різного віку. Розведенням даної породи в Україні займаються в дев'яти суб'єктах племінної справи в конярстві [22, 23, 26]. Чисельність коней новоолександрівської ваговозної породи в господарствах наведена в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4.

Чисельність коней новоолександрівської ваговозної породи в господарствах

Господарство	Статевовікові групи								всього
	Жеребці плідники	матки	молодняк						
			2010 р. та старше		2011 р.н.		2012 р.н.		
			жер	коб	жер	коб	жер	коб	
СТОВ «Ланн», Донецька обл.	4	44	12	39	21	16	14	18	168
ДП «Дібрівський к.з.», Полтавська обл.	3	30	2	4	1	8	7	8	63
ДП «Новоолександрівський к.з.», Луганська обл.	3	18	-	6	4	3	11	6	51
СТОВ «Вікторія», Сумська обл.	4	22	-	2	3	2	5	5	43
ФГ «Голд Сад», Одеська обл.	1	11	3	-	-	2	3	3	23
ВАТ «Русь», Черкаська обл.	1	18	5	4	3	4	7	10	52
СТОВ «Агро-Дібрівка» Київська обл.	1	8	-	-	-	4	2	-	15
ПРТ «Райз-Максимко», Тернопільська обл.	1	9	-	2	2	1	2	4	21
ТОВ АФ «Ім. Суворова», Івано- Франківська обл.	1	15	-	5	-	-	-	-	21
Усього	19	175	22	62	34	40	51	54	457

Найбільша кількість новоолександрівської ваговозної породи коней зосереджена в СТОВ «Ланн», Дібрівський кінний завод №62 та Новоолександрівський кінний завод, тому вони є провідними господарствами ваговозного напрямку. За останні роки племрепродуктор СТОВ «Вікторія» збільшив чисельність ваговозів відтворювального складу, однак в решті господарств утримують від 8 до 18 голів конематок та одного плідника [19].

Необхідно відмітити, що протягом останніх років відмічається різке скорочення поголів'я різних статевовікових груп, проте племінна цінність

племінного поголів'я. Ці дані підтверджуються комплексною оцінкою, котрі були проведені в різних господарствах у 2012 році. За результатами комплексної оцінки встановлені родоначальники всього існуючого поголів'я. Аналіз генеалогічної структури свідчать про те, коні новоолександрівської ваговозної породи – це представники кращих ліній та родин.

У 2012 році встановлено різке скорочення кількості існуючих ліній, з семи до трьох, порівняно з 2000 роком. Головними лініями породи залишаються 1390 Тантала (7 жеребців та 57 конематок), 935 Кокетлівого (5 жеребців та 40 конематок) та 909 Градуса (3 жеребців та 29 конематок). До зникаючих ліній відносять: 0290 Борця (1 жеребець, 1 конематка), Подьонщика (3 конематки) та Ларчі (1 конематка).

За типом тілобудови, костистістю та масивом племінні новоолександрівські ваговози, складу повністю відповідають сучасним вимогам. В цілому екстер'єр жеребців та кобил співпадає зі стандартами породи. Характерними ознаками є даних ваговозів є пропорційна голова, шия нормальної довжини, круп міцний та має правильний нахил, нормальна постава передніх та задніх кінцівок, загальна гармонійність тіла та добре розвинена мускулатура. Середні проміри жеребців становлять 155,8 – 167,4 – 207,6 – 22,8; Протягом останніх 15-ти років селекційно-племінної роботи були усунені такі недоліки в породі як груба крихкий копитний ріг, голова, м'які бабки, загальна скороченість тулуба, клишоногість, спущений та короткий круп, крім цього трапляються такі вади як м'яка спина та сирість суглобів [12, 13].

Оцінку якості тілобудови проводять за інструкцією з бонітування племінних коней ваговозних порід. За даними досліджень Волкова Д. А. «... практично всі жеребці, конематки та ремонтний молодняк мають міцну конституцію (за винятком одного плідника та вісімнадцяти маток різних господарств, в яких виявлено ознаки сирії конституції та вади суглобів). Кращими жеребцями-плідниками за результатами оцінки фенотипу та якості отриманих нащадків визначено 51 Карат, руд., 2002 р. (37 Тамбур – Калорія);

53 Красавчик, гн., 2002 р. (5 Вальс – 57 Капсула); 54 Набор руд., 1997 р. (2 Бабіт – 146 Нега); Рафінад, чал., 2007 р. (02 Фрезер – Репка); Карат II, руд., 2008 р. (Ринок – 330 Космега). Від них щорічно отримують 8-15 лошат досить високої якості, які при досягнення 2-річного віку практично всі потрапляють до ремонтного складу» [4, 11].

Новоолександрівський ваговоз є досить популярною породою в Україні, однак за останні двадцять років відбулися, практично, незворотні зміни кількістю поголів'я, і, як наслідок цього, – у генеалогічній структурі (табл. 1.5). Динаміка чисельності коней новоолександрівської ваговозної породи наведена в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5.

Динаміка чисельності коней новоолександрівської ваговозної породи за період 2000–2012 рр.

Роки	Статевовікові групи коней			
	жеребці-плідники	матки	ремонтний молодняк	Всього
2000	77	319	174	570
2005	36	274	210	520
2012	19	175	158	352

Поголів'я коней відтворювального складу, основних маток та ремонтного молодняку зменшилась у два рази, а чисельність жеребців-плідників, яких вирощували у племінних господарствах – у чотири рази. Головною причиною скорочення чисельності племінних коней є реорганізація великих тваринницьких господарств, де коней ваговозних порід використовували для виконання транспортних робіт та погіршення ситуації на кінському ринку в цілому, що негативно вплинуло і на реалізацію ваговозного молодняку за останні 10 років.

Важливим показником стану породи є вихід лошат. У конематок новоолександрівської ваговозної породи даний показник в середньому становить 68,6 %. Необхідно зазначити, що репродуктивний потенціал

конематок є досить низьким у всіх господарствах, за винятком Новоолександрівського кінного заводу (84,2 %). Проте, дані показники кращі відносно 2005 року, коли рівень виходу лошат на 100 маток складав 58-70 %, а по деяких відділеннях на рівні 33-45 голів [6, 7]. Репродуктивна здатність конематок новоолександрівської ваговозної породи в розрізі господарств наведена в таблиці 1.6.

Таблиця 1.6.

Репродуктивна здатність конематок новоолександрівської ваговозної породи в розрізі господарств

Господарство	К-сть голів	Кількість плодкових років	Зажеребніло		Аборти та мертвонароджені		Отримано лошат	
			n	%	n	%	n	%
СТОВ «Ланн»	54	261	190	72,8	11	4,2	179	68,6
Новоолександрівський к.з.	18	57	53	93,0	5	8,8	48	84,2
Дібрівський к.з.	25	172	135	78,4	14	8,1	121	70,3
НФПАТ «РайзМаксимко»	10	78	60	76,9	5	6,4	55	70,5
СТОВ «Вікторія»	17	125	86	68,8	8	6,4	77	61,6
ФГ «Голд Сад»	11	96	71	74,0	10	10,4	61	63,5
Усього	135	789	595	75,4	53	6,7	541	68,6

Низький рівень репродуктивного потенціалу зумовлений недостатньою організацією парувальної кампанії. За даними Д.А. Волков: «... при аналізі відомостей обліку жеребіння та парування встановлено нераціональне використання жеребців-плідників, які отримують високу оцінку за фенотипом та якістю лошат (статеве навантаження на них становить 6-11 кобил за парувальну кампанію). Лише у господарствах ВАТ «Русь» та СТОВ «Ланн» навантаження на плідників за парувальний період становить 18-25 кобил, що надає змогу оцінити жеребців за якістю нащадків [5].

Роботоздатність жеребців та кобил оцінюють за результатами використання на роботах. Однак, жодних випробувань, навіть за спрощеною методикою в господарствах не проводиться. Це є основним недоліком в селекційно-племінній роботі з ваговозними породами [8].

Головним напрямом господарського використання коней новоолександрівської ваговозної породи є виробництво кобилячого та його переробка на кумис. Протягом останніх років виробництво даного кисломолочного продукту є досить поширеним, а провідними господарствами з його виробництва вважаються Дібрівський кінзавод №62, СТОВ «Ланн» та СТОВ «Агро-Дібрівка». Молочна продуктивність дійних кобил варіюється від 1700 до 3200 кг молока за період лактації.

З вище наведеного матеріалу щодо кількісного та якісного складу коней новоолександрівської ваговозної породи можна підсумувати, що у господарствах України вирощують цінне племінне поголів'я, тому правильна організація селекційно-племінна робота може сприяти не лише збереженню, але й розвитку новоолександрівських ваговозів.

На думку Волкова Д. А. [9] «...підвищення ефективності ведення галузі конярства ваговозного напрямку можливе за рахунок впровадження таких заходів:

- для збільшення масиву племінного ядра та розширення можливостей селекційно-племінної роботи з основними лініями породи 1390 Тантала і 935 Кокетлівого, необхідно збільшити кількість конематок до 200 голів за рахунок уведення до відтворювального складу Новоолександрівського кінного заводу 12- кобил, Дібрівського кінного заводу №62 – 10, ТОВ «Агро-Дібрівк» – 10 за рахунок саморемонту;

- продовжити роботу щодо удосконалення характерних селекційних ознак породи, за якими традиційно проводиться робота: правильний тип тілобудови, бажаний екстер'єр, міцна конституція та роботоздатність, що сприяє підвищенню якості молодняка;

- удосконалення технології утримання, годівлі та використання коней ваговозного напрямку з врахуванням господарський та економічних особливостей підприємства;

– популяризувати використання коней ваговозних порід для отримання кобилячого молока для виробництва кумису. Селекційну роботу вести в напрямку підвищення продуктивних ознаки – молочності».

1.3. Динаміка росту лошат новоолександрівської ваговозної породи

У конярстві, для визначення динаміки росту та розвитку лошат, вимірювання промірів проводять на 3-тю та 6-ту доби після народження, у 1, 3, 6 місячному віці, в рік та півтора. У конярстві молочного напрямку інтенсивність росту лошат визначають за продуктивністю кобил.

З метою повної зоотехнічної оцінки та контролю за розвитком лошат, окрім вимірювання проводять їх зважування. В конярстві існує чотири основних проміри: висотою у холці, коса довжина тулуба, обхват грудей та обхват п'ястка, котрі використовують під час бонітування молодняку, продажу племінних коней, як в межах країни, так і для поставки на експорт. При визначенні промірів використовують мірну палицю та мірну стрічку, а показники записують в сантиметрах [18].

Облік росту коней ваговозних порід шляхом зважування та визначенням промірів проводять на 3-тю добу життя лошат, далі у віці 6 місяців; 1 року; 1,5; 2; 2,5; 3 та 4 роки. Показники живої маси та промірів молодняку порівнюють контрольною шкалою росту молодняку, які встановлені для коней різного напрямку продуктивності.

В країнах Європи у племінній роботі з напівкровними породами значної уваги щодо змін промірів не приділяють. Записуючи дані до племінних книг про жеребців та кобил, оцінюють перш за все, екстер'єр та тип коней. Існують лише деякі поодинокі племінні господарства, в яких проводять визначення лише одного проміру – висота у холці. Значно рідше вимірюють обхват п'ястка. Вважають, що розвиток грудної клітини, наприклад, відбивається в оцінці за тулуб, а кістяка – в оцінці за кінцівки [34].

Протягом перших місяців життя середньодобові прирости лошат збільшуються на 1–2 кг, в залежності від породи. У 3-х місячному віці жива

маса лошат збільшується в три рази, а у 6- ти місячному віці вона становить близько 45 % маси дорослого коня, у віці одного року – 62–65; у віці два роки – 85–90 %.

У віці шість місяців проміри лошат збільшуються на: висота у холці – 1,3 раза; коса довжина тулуба - 1,4 раза; обхват грудей – 1,6 раза; обхват п'ястка – 0,15 відносно триденного віку. Жива маса лошат за пів року життя зростає в 3,9 раза, індекс масивності – в 1,2 раза, індекс формату в 1,1 (з першого місяця життя осьовий скелет за нормальних умов у постембріогенезі росте інтенсивніше). Показники розвитку молодняку новоолександрівської ваговозної породи наведені в таблиці 1.7.

Таблиця 1.7.

Показники розвитку молодняку новоолександрівської ваговозної породи

Вік	Промір, см				Індекс, %			Жива маса, кг
	ВХ	ДТ	ОГ	ОП	формату	масивності	костистості	
Жеребчики								
3 доби	98,6±0,41	-	88,6±0,61	12,5±0,05	-	89,8	12,7	52
1 місяць	105,6±0,38	90,5±0,39	103,4±0,43	13,5±0,05	85,7	97,9	12,8	80
2 місяці	111,6±0,40	99,5±0,41	115,4±0,45	14,5±0,04	89,2	103,4	13,0	107
3 місяці	117,0±0,39	105,4±0,43	122,4±0,43	15,5±0,04	90,5	104,9	13,3	128
4 місяці	122,4±0,41	111,5±0,39	127,4±0,43	16,0±0,05	91,7	104,7	13,2	149
5 місяці	126,6±0,39	117,5±0,40	132,4±0,43	16,5±0,05	92,8	104,6	13,1	172
6 місяці	131,6±0,40	124,5±0,39	139,5±0,65	17,0±0,05	94,6	106,0	13,0	203
Кобилки								
3 доби	96,9±0,38		86,7±0,53	12,4±0,07		89,5	12,8	50
1 місяць	103,8±0,36	89,4±0,57	102,0±0,48	13,4±0,06	86,1	98,2	12,9	77
2 місяці	109,7±0,45	98,4±0,60	114,0±0,50	14,4±0,07	89,7	103,9	13,1	104
3 місяці	114,7±0,44	104,4±0,56	121,0±0,48	15,4±0,07	91,1	105,5	13,4	124
4 місяці	119,5±0,45	110,5±0,60	126,4±0,51	15,9±0,06	92,3	105,3	13,3	144
5 місяці	124,7±0,43	116,4±0,60	131,0±0,50	16,4±0,08	93,4	105,7	13,1	167
6 місяці	129,6±0,50	123,5±0,58	138,2±0,78	16,9±0,08	95,2	106,4	13,0	198
Середнє	131,1±0,34	124,1±0,33	139,1±0,51	17,0±0,04	94,7	106,1	13,0	200,5

Індекси формату та масивності лошат новоолександрівської ваговозної породи мають подібні значення з індексами тілобудови молодняку російського ваговоза. Однак, коні новоолександрівського ваговоза поступаються російським за масою тіла. Динаміка зміни промірів лошат від народження до 6 місяців визначається за такими рівняннями:

- висота у холці, см

Жеребчики

$$ВХ = 99,93 + 5,42 \times \text{вік, місяць};$$

кобилки

$$ВХ = 98,09 + 5,35 \times \text{вік, місяць};$$

- коса довжина тулуба, см

жеребчики

$$ДТ = 85,14 + 6,57 \times \text{вік, місяць};$$

кобилки

$$ДТ = 84,04 + 6,59 \times \text{вік, місяць};$$

- обхват грудей, см

жеребчики

$$ОГ = 94,58 + 7,95 \times \text{вік, місяць};$$

кобилки

$$ОГ = 92,95 + 8,03 \times \text{вік, місяць};$$

- обхват п'ястка, см

жеребчики

$$ОП = 12,82 + 0,75 \times \text{вік, місяць};$$

кобилки

$$ОП = 12,72 + 0,75 \times \text{вік, місяць}$$

Встановлено, що між надоями конематок та промірами лошат існує висока множинна кореляція: $r = 0,79$. Вміст жиру в молоці має вірогідний множинний кореляційний зв'язок з промірами лошат: $r = 0,62$ [35].

Таблиця 1.8.

Хімічний склад молока кобил новоолександрівської ваговозної породи

Складові молока	Середні показники молока		
	М±m	Cv, %	Lim
Жир	0,31±0,025	16,0	0,24–1,92
Суша речовина	10,01±0,037	0,7	9,53–10,17
Білок	3,65±0,014	0,8	3,48–3,71
Лактоза	5,49±0,019	0,7	5,22–5,57
Мінеральні речовини	0,81±0,003	0,6	0,77–0,82

РОЗДІЛ 2

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Історія створення Дібрівського кінного заводу

Офіційно Дібрівський кінний завод №62 був заснований у 1888 році Князем Дмитром Костянтиновичем Романов. З метою знаходження оптимального розташування заводу князем Романовим було оглянуто багато місць. Однак лише природні умови Полтавщини, а саме родючі степи, багата рослинність, коротка помірна зима та м'який клімат, мали великий вплив на вибір місця для кінного заводу.

1917 року князь Дмитро Костянтинович Романов писав: «При заснуванні заводу в 1888 році, я поставив собі за мету створити розсадник російських порід верхових і рисистих коней, а також розвести ваговозів, які здатні вивозити вантажі і яким властиві швидкі алюри, крім того, при заводі засновані ветеринарно-фельдшерська, ковальська, школа для підготовки молодих фахівців, здатних займати відповідальні посади в земствах і приватних кінних заводах».

Після придбання земель розпочалось велике будівництво та закупівля племінних коней по всьому світу, з залученням необмеженої кількості коштів, котрі були виділенні з князівської скарбниці. З перших же днів було покладено багато зусиль в розвиток культурного племінного кіннозаводства. Було збудовано маткові і тренерські стайні, споруджений заводський іподром з біговою доріжкою, обладнана крита доріжка довжиною 400 м для тренування молодняку в негоду. Більшість цих споруд збереглися в належному стані і використовуються по сьогоднішній день.

Ізмайлов Федір Миколайович був першим управляючим заводом, який чудово орієнтувався в питаннях зоотехнії і ветеринарії. Він охоче вивчав рисисту справу в кращих господарствах США, дуже любив коней і був справжнім фанатом рисистих порід.

Вже з перших років після заснування, Дібрівський кінний завод стає достатньо відомим, куди почали приїжджати видатні вчені та діячі науки. Так відомий професор, російський вчений ґрунтознавець В.В. Докучаєв тут вивчав ґрунти, свої досліді проводив біолог, академік І.І. Іванов. У 1894 році спільно з Ізмайловим Ф.М. вперше в Росії розроблене та запроваджене штучне осіменіння кобил.

На початку своєї діяльності Дібрівський кінний завод мав 4433 десятини землі, більшість з яких, використовували для пасовища і сіножаті, близько 1000 десятин займали посіви, а решта угіддя власник здавав селянам в довгострокову оренду "з метою забезпечити їх необхідними випасами і оранки". Орім коней завод займався розведенням великої рогатої худоби сірої української і симентальської порід, садівництвом і городництвом, мав розплідник плодкових і декоративних дерев, з якого продавали саджанці і квіткові насіння.

Орловська рисиста порода коней була обрана як основний напрямок в роботі конезаводу. Поголів'я даних рисаків спочатку було сформовано за рахунок завезення маток і жеребців-плідників з різних приватних кінних заводів. Частина маток була закуплена разом з підсисними лошатами, батьками яких були відомі жеребці Дим, Червоний, Похвальний, Вітерець, Граніт. До 1917 року в Дібрівському кінному заводі орловські рисаки розводилась в «чистоті», тобто не переймались метизацією породи.

Результати сумлінної праці не змусили довго чекати та виправдали очікування. Вже 1890 року на Всеросійській виставці жеребець орловської рисистої породи Яшма Пріятний був нагороджений срібною медаллю. Надзвичайною красою форм та гордою поставою відзначався жеребець Баянчик, якого в 1898 року нагородили Великою золотою медаллю на виставці в Петербурзі, та золотою медаллю на Всесвітній виставці в Парижі 1900 року. Видатним плідником був жеребець Граніт, потомки якого були нагороджені Великою золотою медаллю у Полтаві (1909 р.) та золотою медаллю у Москві (1910 р.).

Орлово-ростопчинська порода – друга порода, з якою працює завод. Ізмайлов говорив : «ці збільшені араби, подібних яким по ошатності рухів та елегантності немає ніде в світі». Коні даної породи були дуже гарними, мали успіх на виставках, вигравали на скакових доріжках іподромів. Один раз на рік конезавод проводив аукціони, і саме коней цієї породи брали офіцери в свої полки під сідло.

З 1990 року до Дібрівського кінного заводу були завезені гірські ардени. В результаті ретельного відбору та підбору кобил до жеребців і застосування відтворювального схрещування завод створив свій тип ваговозів. Їм була притаманна дрібна тілобудова, однак відрізнялися достатньою силою та хорошими рухами. Були невибагливі до умов утримання та годівлі, за рахунок чого користувались великим попитом у населення.

Окремо можна згадати наїзника Харківського іподрому Цветкова Семена Олександровича. Це завдяки йому Гільдеець заводу П.Харитоненка потрапив на іподром, де його виходили, підвели до рівня призового коня. В 1923 році Гільдійця було з іншими кращими рисаками законтрактовано на Московський іподром і Стасенко М.Д. виграв на ньому приз « Дербі ». Син відомого американського жеребця Гей - Бінгена стає плідником Дібрівського конезаводу, давши найкраще потомство за своєю якістю в історії довоєнної Дібрівки на новоствореному орлово-американському відділенні (1949 року утверджена як порода - російська рисиста). Гільдеець поклав початок, так званої лінії Гільдійця в російській рисистій породі, яка набула надзвичайно широкого поширення по заводах Радянського Союзу. Найкращі жваві нащадки 30-х років ХХ ст. - діти Гільдійця [20].

З квітня 1917 року Дібрівський кінний завод переходить у власність держави. Велика любов до коней спонукала великого князя Романова передати завод «на будь-яких умовах, щоб врятувати російські породи, які в ньому розводяться, і які можуть зникнути від неминучого знищення».

Дібрівський кінний завод вважається пам'ятником Д.К. Романову. Після революції та громадянської війни завод спеціалізується лише на розведенні

коней орловської рисистої та орлово-американських помісей. В Орловському рисистому відділенні продовжується робота з жеребцем Воїном, а пізніше - з жеребцем Бубенчиком. В орлово-американському відділенні найкращі результати показують: Горта, Баядерка, Городня, Гільда, Гучномовець та безліч інших.

Нажаль, влітку 1941 року кінний завод став місцем бойових дій. З метою збереження племінних коней прийнято рішення, щодо необхідності евакуювання коней углиб країни. Але відсутність кормів, обстріли та бомбардування призвели до загибелі цінних коней. Дібрівка була окупована фашистськими загарбниками, а завод майже зруйнований. Частину коней було вивезено до Німеччини.

Після визволення Полтавщини розпочато повернення коней до заводу з евакуації. В березні 1946 року було проведено перемовини стосовно повернення коней які опинилися в англійській зоні окупації звільненої Німеччини. Починається післявоєнне відродження Дібрівського кінного заводу. Робота з орловською породою продовжувалась з лініями Бубенчика. Згодом до господарства був завезений жеребець Пілот, робота з нащадками якого продовжується і до нашого часу. Важлива роль в розвитку Дібрівського конезаводу належала жеребецю Откліку, сину Отбоя. Откліком було встановлено кілька рекордів, та посмертно затверджено чемпіоном серед плідників орловської рисистої породи. Найбільш відомим сином Откліка став жеребець Піон (2.00,1) 1966 р.н. З ним працював досвідчений наїзник С.В. Лабунець який майже 35 років віддав улюбленій справі [19]. До видатних жеребців російської рисистої породи, яких використовували в період відновлення роботи заводу, відносились Тальвег, Оригінал та Згідний.

Помітний слід в історії конезаводу залишив жеребець Граніт 4.17,2 та його дочка, всесоюзна рекордистка, Гугенотка 2.037 переможниця Великого всесоюзного чотирирічного призу «Дербі», призу Еліти, та виступала на іподромах Фінляндії, Німеччини. Велику роль у Дібрівці відіграє американський жеребець Лоу Ганновер, від якого отримано більше 600 голів

нащадків, в тому числі в ДКЗ №62 абсолютний рекордист Власний 1.58,7, Колчедан 1.58,8 та Ідеал 1.58,8.

В 1982 році було відкрито ваговозне відділення, та через рік кумисна ферма. Сьогодні ферма укомплектована новоолександрівською ваговозною породою коней. Завод займається виготовленням кумису з кобилячого молока, який користується широким попитом серед місцевого населення та гостей міста - курорту Миргород.

В період свого існування Дібрівський кінний завод характеризується як багатогалузеве господарство. За рахунок плодючих чорноземів Полтавщини було розвинуте рослинництво та садівництво, на високому рівні було ведення свинарства та вирощування великої рогатої худоби. Результативну роботу конезаводу очолювали: Сороколат П.В., Шепітько І.Ф., Кравченко О.П., Двуглов В.О., Вільховий В.Д., Таран В.К., Шуба В.В. Радченко М.В. [20].

2.2. Коротка характеристика господарства

Дане господарство розміщене в сприятливій зоні для коней. Земельні ресурси представляють собою степову рівнину та невеликі балки. Ґрунти в основному представлені чорноземами, з глибиною пласта в середньому 90–100 см. В цій зоні помірно–континентальний клімат.

Як правило весна в даній зоні починається в першій половині квітня, а осінь–у другій половині вересня. Літо тут помірно жарке. Холодний період року триває з першої половини листопада до другої половини березня. Середньорічна температура повітря становить + 7,2⁰С; в січні – 6,8⁰С; в липні +20,5⁰С.

Середньорічна кількість опадів складає 480 мм, та коливається в різні періоди року від 300 до 580мм. Середнє число днів з опадами – 132. В літні місяці кількість опадів випадає більше, а ніж в зимові. Перший сніг випадає як правило в листопаді. Середня глибина промерзання 60 – 64см.

За Дібрівським кінним заводом №62 закріплено 12219 га землі. Структура земельних угідь господарства наведена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Землекористування господарства

Найменування земель	Площа земель, га
Усього сільськогосподарських угідь	12219
в тому числі: рілля	11453
Сінокоси	208
Пасовища	473
багаторічні насадження	85

З даних таблиці 2.1. видно, що основну частину землі займає рілля 11453 га. Пасовища займають 473 га, а на сінокоси припадає лише 208 га.

З досвіду передових господарств визначено, що розвиток молочного скотарства, як правило, супроводжується високою степінню культури землеробства. Дані про посівні площі сільськогосподарських культур викладені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Посівні площі сільськогосподарських культур

Назва культури	Зібрана площа, га	Виробництво продукції, ц
У тому числі зернові і зернобобові–усього	5246	154252
З них пшениця озима	1124	38945
гречка	259	1618
кукурудза на зерно	1632	56564
ячмінь	1615	45131
горох	97	1967
овес	468	13102
інші зернові (жито)	51	525
Соняшник	1629	23408
Соя	713	9527
Озимий ріпак	894	20593
Цукрові буряки	642	118225
Картопля	2	144
Овочі відкритого ґрунту	9	117
Ягідники	5	79
Силос	X	41926

З даних таблиці 2.2. визначено, що основну масу посівних сільськогосподарських культур займають зернові і зернобобові – 66%, кормові культури – 23% та технічні – 11%.

Збільшення продуктивності всіх видів тварин можливе за наявності достатньої кормової бази. Навіть від видатних племінних тварин неможливо отримати високої продуктивності, не забезпечивши їх нормованою годівлею, належного догляду та утримання. Забезпеченість тварин кормами наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Забезпеченість тварин кормами (ц корм.од.)

Групи кормів	Норма	Фактично вироблено	Забезпеченість, %
Концентровані корми	7890	6320	79
Соковиті	25700	30200	117
Грубі	4970	4970	100
Інші	690	690	100
Всього кормів	13610	12400	98

З вищенаведеної таблиці можна зробити висновок, що виробництво кормів в господарстві ведеться на належному рівні, кормів заготовлено в достатній кількості, соковитих більше за норму – на 17%, лише нестача концентрованих кормів становить 21%.

З самого початку Дібрівський кінний завод був створений для розведення племінних коней рисистих порід – орловської та російської. Відносно новою породою на господарстві є новоалександрівський ваговоз, яку почали розводити в напрямі продуктивного конярства.

Рисисті жеребці та кобили, яких вирощують заводі, досить великі з добре вираженим типом прилиття крові стандартбредної породи, з висотою в холці від 152 до 162 см. Серед мастей найчастіше зустрічаються гніда, сіра, ворона та каракові. До недоліків екстер'єру рисаків відносять м'яку спину, спущений круп та шаблюватість. Загалом маточний склад Дібрівського

кінного заводу відноситься до найкращих, оскільки саме тут зосереджена найбільше поголів'я кобил високого класу жвавості 2.05 та жвавіше. На кінець 2019 року в Дібрівському кінному заводі нараховується 211 голів рисистих коней (таблиця 2.4.).

Таблиця 2.4.

Поголів'я рисистих коней

Показники	Російська рисиста			2019 до 2021, у %	Орловська рисиста			2019 до 2021, у %
	2019	2020	2021		2019	2020	2021	
Поголів'я коней на початок року, усього голів	96	92	74	-22,9	122	119	97	-20,5
у тому числі: жеребців-плідників	3	2	2	-33,3	3	3	3	0
конематок	33	32	31	-6,1	32	33	32	0
молодняку	60	58	5	-91,7	87	83	11	-87,4
Чистопородних коней	96	92	74	-22,9	122	119	97	-20,5
з них: жеребців-плідників	3	2	2	-33,3	3	3	3	0
конематок	33	32	31	+6,1	32	33	32	0
Класу «еліта»	32	32	33	+3,1	35	35	35	0
Одержано лошат, голів	7	18	11	+57,1	17	25	3	-17,6
Вихід лошат на 100 конематок, голів	55	59	55	0	68	75	68	0

При аналізі даних таблиці 2.5. слід відмітити, що загальна чисельність поголів'я коней орловської та російської рисистих порід на кінець 2021 року була нижчою відповідно на 20,5% та 22,9% порівняно з 2019 роком. Це відбувається за рахунок реалізації племінного молодняку в інші господарства. Так у 2021 році поголів'я молодняку орловської рисистої породи скоротилось на 87,4%, а російської рисистої на 91,7% порівняно з 2019 роком.

Поголів'я конематок орловської рисистої породи збільшилась на 6,1%, з одночасним збільшенням кількості одержаних лошат на 57,1%. У російської рисистої породи дані показники залишаються на одному рівні.

Дані, щодо стану поголів'я коней новоолександрівської ваговозної за останні 3 роки представлені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Поголів'я коней ваговозних порід

Статеві-вікові групи	Роки			2019 до 2021, у %
	2019	2020	2021	
Жеребці-плідники	2	1	3	+33
Племінні матки	28	28	28	0
Кобили 4-х років і старше	-	1	1	100
Кобили 3-х років	1	1	1	0
Жеребці 2-х років	2	-	-	-200
Кобили 2-х років	2	6	2	0
Жеребці 12 місяців	-	1	1	+100
Кобили 12 місяців	6	3	3	-50
Всього	56	59	56	0

З вище вказаних даних можна сказати, що загальна чисельність поголів'я ваговозних коней в господарстві за на кінець 2021 року порівняно з 2019 роком не змінилась. Слід відмітити, що поголів'я конематок залишається на одному рівні, а жеребців-плідників збільшилось на 33%.

Поряд з галуззю конярство, на підприємстві велика увага приділяється розвитку скотарства, напрямом селекційної роботи якої є збільшення племінного стада корів порід молочного напрямку продуктивності.

В літній період поголів'я великої рогатої худоби утримують в літніх таборах. Доїння проводять за допомогою доїльної установки УДС. Взимку корів утримують в чотирьох корпусах з обов'язковим моціоном на подвір'ї ферми. Дія доїння використовують доїльні апарати «Волга».

Також ДКЗ № 62 в своєму складі має племінну свиноферму, на якій вирощують велику білу породу свиней. Все поголів'я, окрім відгодівельного, утримується в станках з вигулами. Кнури-плідники утримують індивідуально, основні та ремонтні свинки - в групах по 10-15 гол. Кількісні та якісні показники представлені в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6.

Кількісні та якісні показники по тваринництву

Назва сільськогосподарських тварин	2019	2020	2021	% до 2019 року
Всього ВРХ	406	407	435	+7,1
В т.ч. корів	195	200	138	-29,2
Обсяг виробництва молока, ц	12613	12975	12604	-0,1
Отримано телят , гол.	169	182	197	+16,6
Всього свиней	329	388	325	-1,2
Основних свиноматок	73	77	92	+26,0
Одержано приплоду поросят	2185	2163	2794	+27,9
Кількість бджолосімей	100	100	100	0
Обсяг виробництва меду, кг	971	848	1030	+6,1

РОЗДІЛ 3

РЕЗУЛЬТАТИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1. Технологія вирощування коней ваговозних порід

3.1.1. Особливості годівлі підсисних лошат ваговозних порід

Виготовлення кумису в Україні має сезонний характер (з травня по вересень). Молочна продуктивність кобил в значній мірі варіюється від породи та в середньому становить від 7 до 20 кг молока (з врахуванням молока, яке споживає лоша), що дорівнює близько 3 % маси тіла конематок. Тривалість лактації становить 5-6 міс. Оскільки велика кількість молока на підприємстві йде на виготовлення кумису, у Дібрівському кінному заводі проводять додаткову годівлю лошат молоком або його заміниками [33].

Для забезпечення нормального розвитку лошат, протягом першого місяця життя їх утримують з матерями на цілодобовому підсосі. Протягом першого місяця життя основним кормом лошат є материнське молоко, тому воно є єдиним джерелом надходження поживних речовин до молодого організму (табл. 3.1.).

Таблиця 3.1.

Добова потреба лошат у поживних речовинах і фактичний вміст їх у добовому надоді

Місяць лактації	Добовий надій	Енергетична цінність, МДж	Перетравний протеїн, г	Кальцій, г	Фосфор, г
0 – 1	13,9	30,3 (34,1)	375 (450)	17,4 (18)	5,9 (14)
1 – 2	14,6	30,4 (43,5)	330 (500)	14,7 (18)	4,4 (15)
2 – 3	16,9	33,1 (53,3)	319 (546)	13,5 (17)	4,5 (15)
3 – 4	15,0	28,4 (59,2)	272 (535)	10,0 (17)	3,5 (15)
4 – 5	10,9	20,5 (64,3)	196 (522)	6,5 (16)	2,2 (15)
5 – 6	7,5	14,1 (68,3)	135 (510)	4,5 (16)	1,5 (15)

Середньодобові прирости живої маси лошат за перший підсисний період становлять 1,2-1,7 кг і більше, кількість молока, що необхідно на 1 кг приросту

- 10 кг. Показник молочності конематок визначають за кратністю збільшення живої маси в місячному віці відносно першого дня життя. У кобил з високою молочністю даний показник становить 1,9-2,2 рази, середньою - 1,6-1,8 рази. Якщо молочність низька приріст молодняку становить менше ніж у 1,5 рази.

В цей період (до місяця) здорові лошата смокчуть конематку досить часто (від 45 до 50 разів на добу). Враховуючи цю особливість молодняку, кобил у підсисний період не використовують в роботах, котрі можуть на тривалий час відлучити лошат від матерів. Оскільки молоко матері є єдиним кормом для лошат, а його якість визначає ріст і розвиток молодняку, велику роль приділяють годівлі жеребних і лактуючих кобил [14, 25]. Орієнтовні раціони для кобил ваговозних порід наведені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

Орієнтовні раціони для кобил ваговозних порід

Корми і добавки	Ваговозні, жива маса 600 кг		
	Холості	Жеребні	Лактуючі
Сіно різнотравне, кг	8	10	10
Солома вівсяна, кг	2	-	2
Овес, кг	3	3	3
Ячмінь+кукурудза, кг	1,5	2	4
Макуха, кг	0,5	-	1
Висівки, кг	-	1	1
Сіль кухонна, г	29	36	43
Премікс, г	400	500	500

З 2-3-х тижневого віку проводять підгодівлю лошат, згодовуючи їм передстартовий комбікормом або плющений овес та пшеничними висівками. Об'єм даванки концкормів визначають залежно від племінної цінності та молочності кобили, а також індивідуальних особливостей лошат. Даванку підгодівлі збільшують поступово, щоб до 5-6-ти тижневого віку лоша споживало близько 0,5 кг концентрованих кормів на 100 кг маси тіла [2].

Добову потребу концкормів розділяють на три даванки. Кожного місяця проводять збільшення добової даванки на 0,5-1 кг з таким розрахунком, щоб у 5-6-ти місячному віці молодняк отримував близько 2,5 кг концентрованих

кормів на 100 кг маси тіла. Окрім зернових кормів лошатам згодують вітамінно-мінеральні добавки.

Стартовий комбікорм для лошат у віці 1-2 місяці може містити: дерть вівсяну (15 %), плющений овес (20 %), кукурудзу, ячмінь сорго (окремо або в суміші 35 %), макуху (соняшникову, соєву, лляну 15 %), сухі відвійки (5 %), мелясу (5 %), кальцієво-фосфорну підкормку (дикальційфосфат 2 %), крейду або інші сполуки з урахуванням вмісту в раціоні 0,9 % кальцію та 0,8 % фосфору, сіль кухонну (1 %, бажано вільний доступ), вітамінно-мінеральний премікс для підсисних лошат. Для підгодівлі лошат обладнують спеціальну годівницю з решіткою [10,33]. Схема годівлі лошат до 6-ти місячного віку наведена в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3.

Схема годівлі лошат до 6-ти місячного віку

Вік	Тривалість періоду, дні	Жива маса, кг	Споживання молока за 1 раз, л	Кратність	Споживання молока за добу	Режим годівлі	Кратність стартерного корму, кг
0-3 доби	3	50	1	8	8	Через 3 години	
3-7 діб	4	55	2	5	10	Через 4 год з 6-ї по 22-гу	
2-й тиждень	7	61	2,5	5	12,5	Через 4 год з 6-ї по 22-гу	Привчання
3-й *	7	72	4	4	16	Через 6 год з 6-ї по 22-гу	
4-й *	7	84	4	3	12	6-та год, 14-та, 22-га	
5-й *	7	95	4,5	3	13,5	7-ма год, 14-та, 22-га	0,948
6-й тиждень	7	103	5	3	15	8-ма год, 14-та, 22-га	1,032
7-й *	7	112	5,5	3	16,5	9-та год, 14-та, 12-та, 22-га	1,116
8-й *	7	120	6	3	18	10-та год, 14-та, 22-га	1,200

9-й *	7	128	6	3	18	11-та год, 14-та, 22-га	1,284
10-й *	7	137	6	3	18	12-та год, 14-та, 22-га	1,368
11-й*	7	145	6	3	18	13-та год, 14-та, 22-га	1,452
12-й*	7	154	6	3	18	14-та год, 14-та, 22-га	1,536
13-й*	7	162	6	3	18	15-та год, 14-та, 22-га	1,620
4-й міс.	30	170	6	3	18	16-та год, 14-та, 22-га	1,704
5-й міс.	30	195	6	3	18	17-та год, 14-та, 22-га	1,954
6-й міс.	30	220	6	3	18	18-та год, 14-та, 22-га	2,204

Починаючи з віку 1-го місяця лошат підгодовують заміниками молока, оскільки кобил розпочинають доїти. В перші дні доїння проводять 2 рази на день, потім через кожні 2-3 дні кількість доїнь поступово збільшують. Схема годівлі підсисних лошат ваговозних порід наведені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4.

Схема годівлі лошат ваговозних порід

Вік лошат	Середня маса лошат до кінця періоду	Середньодобовий приріст живої маси лошат, г	Тривалість періоду доїння кобил	Середньодобова молочна продуктивність кобил, кг	Кількість молока, г		Раціон лошат, кг		
					Використано для виробництва кумису	Спожитого лошам	Молоко кобил	Суміш концкормів	Трава або сіно
До 40 діб	79	1000	-	13	-	520	13	-	-
41-50 діб	86	700	4-6	13	30	100	10	0,3	3,0
51-60 діб	93	700	8-10	13	50	180	8	0,6	4,0
2-3 міс.	114	700	12	12	180	180	6	1,2	5,0
3-4 міс.	135	700	14	11	190	140	4,7	1,5	7,0
4-5 міс.	156	700	14	10	174	126	4,2	1,0	10,0
5-6 міс.	174	600	14	9	158	112	3,7	1,0	12,0

Протягом першої декади доїння на виробництво кумису використовують близько 25-40 % продукованого кобилою молока, а решту споживає лоша. На кінець другої декади відбувається зниження рівня згодовування материнського молока до 35%, тому збільшують даванку замітника молока або рослинних кормів [17].

Вранці, за 3-4 год до першого доїння лошат відокремлюють від матерів і підпускають до них по закінченню останнього доїння, тобто лошата вдень перебувають окремо від конематок. В якості замітника кобилячого молока використовують знежирене коров'яче молоко, яке випоюють у свіжому вигляді після пастеризації. Об'єм замітника материнського молока протягом доби становить від 3 до 4 л. Ячмінь та овес лошатам згодовують у подрібненому або плющеному вигляді.

Також, молодняку корисно згодовувати пшеничні висівки, макуху та інші корми з великим вмістом протеїну. Зелену масу та високоякісне сіно згодовують досхочу. Доступ до води та солі-лизунця – вільний. Відлучених лошат від дійних кобил здійснюють у 5-ти місячному віці [15].

3.1.2. Вирощування відлучених лошат

Відлучений молодняк коней будь-якого напрямку продуктивності розділяють за статтю й утримують окремо, оскільки саме в цьому віці відбувається прояв статевих рефлексів. При вирощуванні ваговозних лошат використовують групове утримання – в секціях від 10 до 20 голів.

При груповому утриманні в одній секції утримують не більше 20 голів, з розрахунку, щоб на одного лоша припадало не менше 5 м². Однак це майже вдвічі менше, ніж при індивідуальному утриманні. Перевагами групового утримання є економічність використання групових годівниць та напувалок. Також утримання на глибокій підстилці значно знижує час та витрати на догляд за молодняком. При таких умовах утримання лошата легше переносять період відлучення та швидше забувають матір.

До недоліків групового утримання відносять широке поширення інфекційних та інвазійних хвороб, ускладнення проведення заїздки, неможливість організації індивідуальної годівлі молодняку та необхідність відокремлення боязливих, з недостатнім розвитком або лошат з норовом виділяти в окремі групи. Під час групового утримання завжди мають вільні денники для підгодівлі слабких лошат. При розподілу лошат за групами враховують не лише їх стать, але й вік, інтенсивність розвитку, поведінку та норов. Після 5-ти – 6-ти діб перебування разом відлучені лошата звикають одне до одного, тому їх виводять на прогулянку в паддок або на випас на пасовище [3].

Для годівлі лошат використовують виокоякісні корми, котрі наявні в господарстві. До них відносять овес, пшеничні висівки, кукурудзу, ячмінь та сіно доброї якості. У період стійлового утримання частку вівса та ячменю згодуюють у пророщеному вигляді (до 300 г на добу), а концентровані корми - плющеним. Раз на тиждень лошатам готують відвар з насіння льону та згодуюють у кількості 1 кг на гол./добу [1]. Орієнтовні раціони для вагвозного молодняку після відлучення наведені в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5.

Структура раціону для вагвозного молодняку

Корми і добавки	Вік, міс		
	6-12	12-18	18-24
	Жива маса, кг		
	350	500	600
Сіно злаково-бобове, кг	6	8	9
Овес, кг	3	4	4
Висівки пшеничні, кг	1	1	1
Ячмінь, кг	2	2	2
Лізін, г	27	14	10
Премікс,г	100	200	100
Сіль кухонна,г	21	36	39
У раціоні міститься			
Суша речовина, кг	10,5	14,0	15,3
Кормові одиниці	8,2	9,9	11,1
Обмінна енергія, МДж	85,8	103,6	116,6
Сирий протеїн, г	1400	1582	1682

Перетравний протеїн, г	987	1120	1162
Лізин, г	73	70	76,5
Сира клітковина, г	1780	2550	2755
Сіль кухонна, г	21	18	38
Кальцій, г	73	70	76,5
Фосфор, г	52	63	61
Магній, г	14,7	35	19,7
Залізо, мг	1000	1120	1225
Мідь, мг	95	119	122,5
Цинк, мг	330	420	382
Кобальт, мг	5,0	7,0	7,65
Марганець,	420	550	460
Йод, мг	5,0	7,0	7,65
Каротин, мг	71	89	97
Вітамін:			
А, тис ІО	28	35	38
D ₃ , тис ІО	2.8	3.5	3.8
Е, мг	315	350	380
В ₁ , мг	31	42	46
В ₂ , мг	31	42	46
В ₃ , мг	52	49	53,2
В ₄ , мг	1500	2100	2270
РР, мг	105	91	99
В ₆ , мг	15	21	22,7
В ₁₂ , мкг	63	84	92
В _с , мг	10,5	14	15,2

Насіння льону є дуже корисним для коней, тому його використовують для приготування відварів, які позитивно впливають на процеси травлення та надають блиск волосяного покривного. Окрім відвару, насіння льону періодично згодовують в чистому вигляді по 100 г два рази на тиждень. Однак збільшення даванки льону може призвести до порушення травлення. Із соковитих використовують червону та кормову моркву, рідше силос та кормові буряки. Годівлю відлученого молодняку проводять чотири рази на добу (грубі – 4 рази, концентровані корми -3 рази, соковиті корми - 1-2 рази) [10].

ВИСНОВКИ

1. Дібрівський кінний завод №62 є провідним господарством в Україні з вирощування коней новоолександрівської ваговозної породи та виробництва кумису. На кінець 2021 року загальна чисельність поголів'я даної породи становило 56 голів, з яких 28 голів конематки та 3 жеребці-плідники.
2. Конематки новоолександрівської ваговозної породи мають високі показники молочної продуктивності, що забезпечує ефективне виробництво кумису.
3. Дотримання норм годівлі та утримання молодняку ваговозних порід забезпечує якісний ремонт стада.

ПРОПОЗИЦІЇ

1. Збільшити кількість силосу та кормого буряку до 10 кг, з метою підвищення молочної продуктивності в перші місяці лактації для забезпечення лошат достатньою годівлею.
2. Продовжити роботу щодо удосконалення характерних селекційних ознак породи, за якими традиційно проводиться робота: правильний тип тілобудови, бажаний екстер'єр, міцна конституція та роботоздатність, що сприяє підвищенню якості молодняку